

LEFT-WING POPULISM I IN EUROPE

EEA materjalid

Issaskar projekt

VASAKPOOLNE POPULISM EUROOPAS

See dokument on koostatud EEA volitusel

Autor: X. Manuel Suárez

2018

Euroopa Evangeelne Allianss

office@europeanea.org | www.europeanea.org

“Populism” on sõna, millega keegi ei soovi ennast seostada ja millega tihti sildistatakse teisi, kui poliitilises arutelus ei leita enam argumente. Siis muutub see diskvalifitseerivaks sõnaks, mis välistab “teise” avaliku areeni demokraatlikust ja lugupeetavast osast. Seetõttu on tavaliseks kiusatuseks panna see silt külge väga erinevatele poliitilistele parteidele või liikumistele, nii parem- kui ka vasakpoolsetele, ning mõnele rahvusluse vormile. Paljudel juhtudel võib see sõna rohkem öelda seda kasutava isiku kohta ja täpsemalt tema hirmude kohta. Kui keegi määratleb parempoolset liikumist „populistlikuna“, siis seda ilmselt seetõttu, et ta on vasakpoolne. Vastupidine on samuti tõsi.

Populism esitleb end kui rahva tahte tõelist, ortodoksset kehastust, kuid teeb end mittevastutavaks. Kui see on rahva tahte ainuesindamine, siis see, mis vastandub populistlikule liikumisele, on rahva tahte vastane ja peab olema keelatud. Vasak- ja parempoolsed populistid kasutavad „rahvast“ ettekäändena, kuid nad ei usu rahva küpsesse võimesse vabalt ja vastutustundlikult otsustada: nad peavad ennast ainsaks volitatud instantsiks, mis vastutab rahva tahte tõlgendamise eest.

Oma poliitilises filosoofias peab parempoolne populism oluliseks, et „meie“ ja „teised“ vahel oleks selge piir. Vasakpoolne populism jälgib sama piiri, kuid sageli samastab ennast rahvaga ja teisi samastab äärmuskonservatiivsete tagurlastega. Seda võib mõista kui „poliitilist huligaansust“, sest populistid kaitsevad fanaatiliselt oma kamraade/hõimu kui alati täiesti õigeid ja kinnitavad, et „teised“ on süstemaatiliselt ja täiesti valed.

Igas poliitilises kontekstis on keel väga oluline, kuid veel eriti populistide ja enamgi vasakpoolsete populistide jaoks. Parempoolsed populistid tunduvad olevat oma arvamusalaldustes pingeavamad. Aga ma mäletan, et kui kandideerisin vasakpoolse koalitsiooni nimekirjas, nägin meie tugirühma liikmeid korraldamas busse, et sõidutada vanemaid inimesi valimisjaoskondadesse, ja bussis pidid meie inimesed andma neile meie koalitsiooni hääletamisedeli. “Kas mitte just selles me ei kritiseeri parempoolseid, et see on manipuleerimine eakate inimeste hääletage?” hüüdsin ma. Nad vastasid mulle rahulikult: „Mitte mingil juhul: nad *manipuleerivad teadmatute* eakate inimestega; meie aga aitame neid nende hääletamise teostamises.“ Üks lihtne sõna muudab kõik ja on kasulik mille tahes põhjendamiseks.

Tsesarism¹ kuulub vältimatult populismi juurde. Populism kaldub koondama moraalset autoriteeti ja poliitilist võimu piiratud arvu inimeste kätte, valitud *eliidi* kätte, kelle autoriteet on vaieldamatu. Enamasti pakutakse moraalset ja tegeliku võimu koondumist ühele inimesele, kes saab mitte ainult juhiks, vaid ka rahva ikooniks ja mõnikord „isaks“, nagu oli Stalin Nõukogude Liidus, Mao ZeDong Hiinas, Fidel Castro Kuubas, Franco Hispaanias, Tito Jugoslaavias, Hoenecker Saksamaal, Trujillo Dominikaani Vabariigis, Perón Argentinas ... Mõnikord saab juhust midagi enam kui inimene: demokraatliku riigi Brasiilia viimane vasakpoolne president Lula de Silva ütles enda kohta: „Ma ei ole enam inimene, ma olen idee.”²

Mõned arvavad, et populismisest isikukultust leidub peamiselt parempoolsetes režiimides, kuid vasakpoolsed liikumised võivad samamoodi süüdi olla, seda ka demokraatlikes riikides (mitte ainult diktatuurides).

---

¹See mõiste on tulnud rahva toetust omanud Rooma väejuhi Julius Caesari nimest. Seda mõistet kasutati Senatilt võimu ära võtmise ja enda kätte koondamise puhul. Selle protsessi jätkudes esitles tema pärija Caesar Augustus ennast kui esimest Rooma imperaatorit, keda tunnustati jumalana ja kellele oli püstitatud altar Rooma Foorumil.

² <https://www.youtube.com/watch?v=VoQPn22S1MI> konsulteeritud 6. mail 2018

Mõned populistlikud liikumised asendavad Jumala jumalaga. See oli nii Hitleri, Mao ZeDongi, Kim Il-sungi puhul minevikus, aga veel hiljemgi lausused vasakpoolse juhi Hugo Chávezi järgijad palvet, mis jäljendas meie Isa palvet, ja see kõlas nii: "Meie Chávez, kes sa oled taevas [...] pühitsetud olgu sinu nimi." ³

Veel üks populismi iseloomulik tunnusjoon on juhi vastutustundetus: ta ei anna aru kellelegi peale iseenda ja ta tõstab end üle põhiseaduslike piirangute. Selles punktis ei ole vahet parem- ja vasakpoolsuse vahel. Me kuulsime Francot ütlemas: „Ma olen vastutav ainult Jumala ja ajaloo ees,” ning paljud Ladina-Ameerika vasakpoolsed presidendid (Maduro, Correa, Morales, Ortega) on nõudnud enese jäädvustamist valitsejana, sundides oma riikide põhiseadusi suuresti muutma.

Veelgi huvitavam on, et ajaloo ja semantika tõlgenduste lahingus on vasakpoolsed autorid ja poliitikud eristanud „head tsesarismi” ja „halb tsesarismi”, st populism ja tsesarism ei ole iseenesest probleemiks, vaid küsimus on eesmärgis, milleks neid kasutatakse. Eesmärk määrab ära, kas populism või tsesarism on hea või halb. Itaalia Kommunistliku Partei asutaja Gramsci selgitas seda ideed nõnda:

“... kuigi tsesarism väljendab alati "meelevaldset" lahendust (usaldatuna suurele isikule) ajaloolis-poliitilisele olukorrale, kus jõudude tasakaal võib viia katastroofiliste tagajärgedeni, ei oma see alati sama ajaloolist tähtsust. Võib esineda progressiivset tsesarismi ja regressiivset tsesarismi, ning iga tsesarismi vormi täpne tähendus võib lõppkokkuvõttes olla ümber korraldatud tegeliku ajaloo ja mitte sotsioloogilise skeemi põhjal. Tsesarism on progressiivne, kui selle sekkumine aitab progressiivsetel jõududel võidutseda, isegi teatud kompromissidega ja võidu piirangutega. Ja see on regressiivne, kui selle sekkumine aitab regressiivsetel jõududel võidutseda, ka sel juhul teatud kompromissidega ja piirangutega, millel on siiski erinev väärtus, tähtsus ja tähendus kui eelmisel juhul. Caesar ja Napoleon I on näited progressiivsest tsesarismist. Napoleon III ja Bismark esindavad regressiivset tsesarismi.”⁴

Seega on paljud vasakpoolsed poliitikud valmis õigustama tsesarismi, kui see aitab saavutada progressiivseid, „kohaseid” eesmärke ja mõistab selle kergesti hukka, kui see aitab saavutada „tagurlikke, kontrevolutsioonilisi” eesmärke.

Selles mõttes moonutab populism poliitilise tegelikkuse kirjeldust, kohandades seda vastavalt oma poliitilistele huvidele. Selline manipulatsioon on iseloomulik nii parem- kui vasakpoolsetele. Endine Evangeelse Ülikooli juht David Burt ütleb, et raudse eesriide ajal külastas ta Poolat. Ta võttis kaasa mitmeid raamatuid, kuid tolliametnikud konfiskeerisid ainult Euroopa ajaloo raamatu. Nii vasak- kui parempoolsed populistid konfiskeerivad ajaloo, üritavad omastada poliitilise tegelikkuse kirjeldust ja kohandada seda oma tegevuskavaga, sest see on nende tegevuskava ja poliitiliste meetmete seadustamiseks oluline.

---

³<https://www.youtube.com/watch?v=UIGMhH27T> konsulteeritud 6. mail 2018

⁴GRAMSCI, A. *Notas sobre Maquiavelo, sobre la Política y sobre el Estado Moderno*. Ediciones Nueva Visión, Madrid 1980, lk 71 [hispa. k.] Itaaliakeelne algupärand: “*Note Sul Machiavelli Sulla Politica E Sullo Stato Moderno*” [Tsitaat on tõlgitud inglise keelde selle dokumendi autori poolt]

Vasakpoolne populism Euroopas. Kaks näidet

Mõiste “populism” tagapõhjaks on fašism eelmisel sajandil Euroopas, aga viimase seitsmekümne aasta jooksul on populistlikke liikumisi tekkinud rohkem vasemal kui paremal tiival; muidugi on nad esile kerkinud peamiselt Ladina-Ameerikas, seal rohkem kui Euroopas; kuid Euroopast võib välja tuua vähemalt kaks silmapaistvat näidet: SYRIZA Kreekas ja Podemos Hispaanias.

SYRIZA on Kreeka poliitiline partei, mis kerkis esile kommunistide, trotskistide, sotsialistide ja teiste vasakparteide baasil. See nimelühend tähistab radikaalset vasakpoolset koalitsiooni. Euroopa Parlamendis on see integreerunud poliitilisse gruppi GUE-NGL, kuhu kuuluvad sotsialistlikud ja kommunistlikud organisatsioonid. Üks selle ettepanekutest on strateegiliste ettevõtete riigistamine, kaasa arvatud energeetikaettevõtted, vastandudes Euroopa kokkuhoiupoliitikale ja kehtestades rikastele 75-protsendilisi makse. SYRIZA teatas, et ta peatab Kreeka riigivõla tagasimaksmise, kuid lõpuks nõustus Euroopa tagasimaksmise tingimustega. Ta ütles ka, et Kreeka lahkub NATOst, aga ei ole seda teinud. 2015. aastal võttis SYRIZA sügava poliitilise kriisi keskel üle Kreeka valitsuse.

Mis oli SYRIZA edu aluseks? Selgus, et vanade ammendunud parteide kontekstis on tegemist uueneva sotsiaal-poliitilise liikumisega. SYRIZA leidis suurt toetust Kreekas, kuid sellest sai tugipunkt ja põhjus uueks lootuseks paljude inimeste jaoks kogu Euroopas. SYRIZA esitles end kui täielikku alternatiivi poliitilisele süsteemile, mitte ainult kui vasakpoolset koalitsiooni. Sel põhjusel leidis ta toetust laialt kodanike ringilt, mitte ainult vasakult, vaid ka keskelt ja paremalt. Tal õnnestus esitleda end rahva tahte kehastusena, ainsana, kellel on seaduslik õigus esindada rahva tahet, vastupidiselt kõigile ülejäänud parteidele, mida sildistati vana korrumppeerunud poliitika väljenduseks. SYRIZA kehastas ühte populismi peamist tunnusojoont, nagu varem mainitud.

See liikumine tekkis Mai '68 taastamise kontekstis ning on kaotanud oma jõu seesmiste lõhenemiste ja silmnähtavate vastuolude tõttu. Näiteks on nad nõudnud maksuvabastust suurtele laevandusettevõtetele, mis kuuluvad multmiljonäridest omanikele, toetades samas varajast pensionile jäämist.⁵

SYRIZA juhid rakendasid ka populistlikku eristamist “meie” ja “teised” vahel, tehes seda kahel viisil: esiteks, nagu varem mainitud, eraldades endid, “tõelisi rahva esindajaid” “vanadest oligarhilistest parteidest”; ja teiseks, tuvastades veel “teisi”, st Euroopa Liitu (EL). Nad esitlesid seda ohuna rahvale, ja kui EL hakkas arutama *Grexitit*, tõlgendasid nad seda Euroopa (peamiselt Saksamaa) hirmuna Kreeka vastu. SYRIZA õhutas rahvuslikku ärkamist, et ennast upitada. See näitas, et vasakpoolsus võib kasutada halba moonutatud natsionalismi.

Kui EL kehtestas olukorra päästmise tingimused, vastas Kreeka valitsus julge populistliku õnnemänguga - kohese rahvahääletusega. Oli ilmne, et inimesed ütlevad „ei” ja oli ka selge, et nende otsus oleks kasutu. Vaid paar päeva hiljem võttis SYRIZA valitsus vastu veelgi karmimad olukorra päästmise tingimused ja hakkas kaotama oma moraalset autoriteeti. SYRIZA juhid külvasid inimestesse Euroopa tingimuste tagasilükkamise mõtteid ja seda tehes said nad rahva entusiastliku toetuse osaliseks. Kuid nad olid täiesti teadlikud, et nad ei saa ilma Euroopa abita ellu jääda. Nende eepiline väljakutse ei viinud kuhugi. Kas nad ei teadnud, et see pidigi nii minema? See oli ehtne populism.

---

⁵ Saksa valitsus ütles, et Euroopa ei peaks toetama 50aastaselt pensionile jäämist Kreekas, kuna sakslased saavad minna pensionile kümme aastat hiljem.

SYRIZA kogemus jättis kibeda järelmaitse: tema kaebused võisid tunduda õiged, kuid SYRIZA lubadused hajusid suitsuna niipea, kui selle juhid moodustasid valitsuse. Olenemata sellest, kas nad olid SYRIZA poliitilise programmiga nõus või mitte, kaotasid paljud kahjuks lootuse põhjaliku poliitilise ümberkujundamise saavutamisse. Euroopa kollektiivses südames võttis maad skeptitsism. Bürokratia ja tehnokraatia hoidsid oma kohta Euroopa Liidu struktuuris, pühkides utoopia minema. Utopia mõiste kaotas oma positiivse tähenduse mudelina, mida praktilises poliitilises töös taotleda, ja pöördus tagasi selle halvima tähenduse juurde, milleks on kindlalt saavutamatu unistus. Vasakpoolne populism on kõige tõhusam relv utoopia vastu.

2010. aastal üllitas 93-aastane Stéphane Hessel oma raamatu "Aeg pahameeleks!"⁶, mis äratas üles palju noori inimesi. 15. mail 2011 pani mõni tosin inimest püsti laagri ühele Hispaania peaväljakule, nõudes tegelikku demokraatiat. Liikumine kasvas kiiresti ja muutus ülemaalseks rahvalikumiseks (15-M). Kõige parlamentlikumad parteid kiirustasid nende nõudmistele vastama, aga kõik nad lükati tagasi, kuna neid ei peetud moraalseks autoriteediks, et anda autoriteetseid vastuseid. Kõik hispaanlased ootasid, kuidas see liikumine areneb. Viimaks tuli sellest esile grupp vasakpoolseid poliitikuid, kes rajasid partei "Podemos"⁷, mille nimi tuletas meelde Obama ütlust: "Jah, me suudame." See püüab hoida kinni 15-M liikumise pärandist. Nende juhid esitlesid oma programmi kui "siduvat lepingut kodanikega" ja nõudsid igalt avalikult institutsioonilt vastutust.

Podemos väidab end jätkavat 15-M rahvalikumist, aga selles protsessis läks kaduma 15-M liikumise läbiv identiteet ja Podemos tuli esile vasakäärmusliku parteina. Selle juhid ütlevad oma partei kohta, et "selle poliitilisel programmil ei ole midagi pistmist kommunismiga ja see ei ole äärmuslik, vaid selle ettepanekud on samased sotsiaaldemokraatliku valitsuse omadega"⁸. Aga kuigi see püüab end esitleda kõikehõlmavana kui "avatud, elavat ja muutuvat struktuuri, mis on demokraatlik ja kodanikele suunatud, kus igaüks võib osaleda"⁹, siis paljud selle poliitikute ettepanekud vastavad vasakpoolsetele ideedele. Näiteks kutsub see üles välja jätma Hispaania põhiseaduse artiklit 135 (Eli nõue eelarve tasakaalus hoidmiseks ja riigivõla tagasi maksmiseks esmase kohustusena). Podemos kutsub enne selle tasumist võlga kriitilise pilguga üle vaatama ja tahab igal juhul selle tagasimaksed ümber korraldada. Podemos teeb ettepaneku strateegiliste ettevõtete, peamiselt energiaettevõtete riigistamiseks. See on integreerunud Euroopa Parlamenti, nagu SYRIZA on integreerunud GUE-NGL gruppi.

Ühe selle kõige olulisema allorganisatsiooni nimi on „Kapitalismivastane vasakpoolsus“ ja mõned tõendid osutavad Podemose seotusele Venezuela šavismiga. Avalik küsitlus näitab, et Podemost peetakse Hispaania kõige vasakäärmuslikumaks organisatsiooniks¹⁰.

---

⁶HESSEL, S. *Aeg pahameeleks! Indignez-vous!* Grand Central Publishing, 20. sept. 2011

⁷Tõlgitud "Me suudame."

⁸<https://es.scribd.com/document/316172805/Resumen-CORTO-Programa-Electoral-Podemos-para-las-Elecciones-Generales-del-26J> konsulteeritud 31. juulil 2018

⁹https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=349010278589051&id=269212336568846 konsulteeritud 31. juulil 2018

¹⁰http://datos.cis.es/pdf/Es3080mar_A.pdf. 17 konsulteeritud 31. juulil 2018

Podemos esitab end teistest parteidest erinevana ja diskvalifitseerib kui „la casta” (kast) täielikult ülejäänud parteid. See mõiste osutab grupile, mis asetab end teistest kodanikest kõrgemale, nende üle valitsedes. Selles mõttes püüab Podemos enda kasuks pöörata rahva nõudlust sügavama, otsesema ja vastutustundlikuma demokraatliku arengu ning eetika järele poliitikas. See organisatsioon kujutab endast rahva tõelise tahte kehastust vastupidiselt ülejäänutele, mis on üks populismi tunnusjooni, nagu varem mainitud.

Varsti ilmnis veel üks varem mainitud tunnusjoon - tesarism. Partei sai alguse liikumisena, mille jõu dünaamika oli rajatud rahva tahte alusele, kuid tegelikult hakkasid selle tippjuhid kehtestama oma tahet ja kõrvaldama kõiki sisemisi eriarvamusi, mille vabanduseks oli tsiteerituna „vajadus säilitada ühtsus”. Lisaks on avastatud mitmeid kahtlaseid finantstehinguid, mis näitavad, et Podemos ei ole samade „la casta” pattude suhtes immuunne. Lõpetuseks on Podemose juhid näidanud üles ilmselt seost Ladina-Ameerika vasakpoolsete populistlike liikumistega ja keelduvad tegelikult hukka mõistmast demokraatlike vabaduste ja õiguste vastu minemist Venezuela-sugustes riikides.

Kas kristlastel on nendes parteides kohta ?

Teistes Euroopa osades kerkivad esile teised sarnased poliitilised parteid, mistõttu on oluline endalt küsida, kas kristlastel on sellistes poliitilistes parteides kohta.

Neis parteides on midagi, mis võib kristlaste jaoks olla üsna kõitev: nad esitavad tavapärasest poliitikast täiesti vastupidist arvamust ja meie eristava loomuse tõttu Jumala Kuningriigi lastena võivad kristlased selle suhtumisega samastuda.

Samas ei saa eeldada, et me leiame poliitilise partei, mis täidab täielikult ja ammendavalt kõiki meie ootusi kristlastena. Poliitilised parteid ei ole kogudused, need on poliitika korraldamise vahendid, millel on oma koht Jumala üldise armu osana langenud maailma vastu. Poliitiline partei kaitseb ühiste eesmärkide kogumit ja iga kristlane peab mõistma, et ta järgib rangelt mõningaid neid eesmärke, tunnistab teisi ja talub kolmandaid kui "vähem halvemaid", mis sarnaneb Moosese antud loale lahutada abielu, "sallides" seda kui "vähem halvemat"¹¹, et korraldada Iisraeli ühiskondlikku elu.

Seega ei ole ühtegi parteid, millega me kõikides aspektides kindlasti nõustume. Küsimus on: kas me tunneme parteis olles, et meie südametunnistus on sunnitud? Ja mis puudutab „vähem halvemat”, siis asja tuum on: kas see on partei poliitilises manifestis see peamine?

Teine tegur, millega tuleb arvestada, on see, et meie kui evangeelsed kristlased oleme kindlalt pühendunud tõele ja sõnavabadusele; me ei nõustu nendes küsimustes kompromissidega. Me peame pidama meeles salmi:

---

¹¹Matteuse 19:7, 8

“Osta tõtt ja ära seda müü,”¹² olles valmis tõe eest kõrget hinda maksma ja vältima kiusatust õigustada valesid meetodeid. “Õiged eesmärgid” ei ole seda väärt, kui tõde on maha müüdnud. Niisiis, me peame olema kindlad, kas partei lubab meil nende kohustumiste alusel vabalt tegutseda või mitte ja millist hinda me selle eest parteis olles maksame. Sellest tulenevalt on võimalik hinnata, kas tasub konkreetse parteiga liituda või mitte.

Teine kaalumisele kuuluv küsimus on see: kas on olemas kohta eriarvamusele ja selle avalikule väljendamisele või mitte. On normaalne leida põhjust mitte nõustumiseks mis tahes partei poliitilise programmi ja tegevusega; see ei ole probleem. Küsimus on selles, kas mittenõustujal on võimalik pärast oma eriarvamuse avalikult teada andmist parteis püsima jääda või mitte

Lõpuks peame küsima: kas partei on autoritaarsest juhtimisest nakatunud? Kristlik maailmavaade ja meie isiklik elav kogemus ei sobi sellega kuidagi kokku.

Arvestades kõiki neid asjaolusid, peame me Issanda ees vastutustundlikult otsustama, kas meil on nendes poliitilistes parteides kohta või mitte.

Mida me peaksime tegema?

Populism annab vastuse identiteedi haihtumisele ning väärtuste ja moraalse autoriteedi kaotamisele Euroopas. Ideoloogiline arutelu on raugemas ja bürokraatia on asendamas poliitilisi otsuseid; arutelu väärtuste üle eemaldatakse avalikult areenilt, meie vabadus otsustada meie ühiste eesmärkide üle on kadunud. Meie lapsed võivad kogeda totalitaarsuse uusi pehmeid vorme ja eriarvamus võidakse ära kaotada. On vaja tegutseda!

Meie kristlik maailmavaade on kõige tõhusam vahend populismi „poliitilise huligaansuse” vastu, mis kehtestab antidemokraatlikud piirid „meie” ja „teiste”, „rahva” ja „äärmuskonservatiivsete tagurlaste” vahele. Piibel ütleb, et ei ole vahet “heade inimeste” ja “halbade inimeste” vahel, sest „kõik on pattu teinud ja jäänud Jumala aust ilma”¹³ ning me kõik vajame lunastust ainuüksi armu ja usu läbi. Piibel ütleb, et kõik on võrdsed meie patu ja süü ning meie ühesuguse vajaduse tõttu saada lunastatud ja päästetud. See on kõige demokraatlikum inimkonna tegelikkuse kirjeldus. Meie evangeelsed/protestantlikud esivanemad kehtestasid vastutuse, kontrolli ja tasakaalu ning võimude lahususe olulised demokraatlikud põhimõtted, pidades silmas kõigi inimeste eranditu rikutuse selget piibellikku käsitust.¹⁴

Evangeelsete kristlastena hindame me kõrgelt piibellikku põhimõtet kõigi usklikte üldisest preesterlusest. Mul on kodus üks lehekülj viiesaja-aastasest Genfi Piiblist, kus on lõik Joosua raamatust salmiga 24:15. Selle servas on kommentaar, mis ütleb:

“Kui ka kogu maailm lahkuks Jumalast, ometi on igaüks meist seda enam kohustatud püsima Tema küljes.” Evangeelsete kristlastena ei tunnista me ühtegi absoluutset autoriteeti, välja arvatud Jumal; me oleme algusest peale autoritaarsuse tagasi lükanud ja maksnud sageli kõrget hinda isikuvabaduste kaitsmise ja eriarvamuse omamise õiguse eest. Evangeelsed kristlased on oma maailmavaate ja oma elava isikliku kogemuse tõttu segavateks kivideks populismi, totalitarismi ja tsesarismi kingades.

---

¹²Õpetussõnad 23:23

¹³Roomlastele 3:23

¹⁴Paljude nende põhimõtete allikaks on ekslikult peetud Prantsuse revolutsiooni. Need on peamiselt pärit protestantlikust kontekstist, eriti Põhja-Ameerikas (vaata näiteks Virginia deklaratsiooni). Prantsuse filosoof Montesquieu kasvas üles protestantlikus perekonnas. Seetõttu, et need põhimõtted on mõistetavad ja rakendatavad paremini Põhja-Euroopas kui Lõuna-Euroopas, vajab demokraatia erilist kollektiivset *eetost* ja *eetikat*.

Max Weber väljendas seda selgelt, kui märkis, et protestantlikud rahvad on populismi suhtes tunduvalt immuunsemad.¹⁵

“... uskumus, et kristlane tõendagu [...] oma armuseisundit, toimides *in majorem Dei gloriam*, oli otsustav, ning liha teenimine ja kõige sõltumine isiklikest suhetest teistega oli teravalt hukka mõistetud, et suunata see energia objektiivsele (isetule) tegevusele. Kristlane, kes võttis oma armuseisundi tõendamist tõsiselt, tegutses Jumala eesmärke teenides, ja need võisid olla ainult isetud. Iga puhtalt emotsionaalne, mõistuslikult motiveerimata isiklik suhe teise inimesega langes puritaanliku nagu ka igasuguse askeetliku esteetika kontekstis koheselt liha teenimise kahtlustuse alla. Calvinism oli lummatud ideest, et maailma luues, kaasa arvatud ühiskonnakord, pidi Jumal tahtma, et asjad oleksid objektiivselt eesmärgipärased, mis oleks Tema aule au juurde lisanud; mitte liha selle enda pärast, vaid liha asjade korraldus Tema tahte all. Valitute aktiivne energia, mis sai ettemääratuse õpetuse läbi vallandatud, hoovas nõnda maailma täiustamise nimel võitlusse. Eriti järgiti ideed (kuigi iseenesest mitte uue ideena, kuna puritaanlus lähtus liha teenimise keelust), et üldsuse hüvang või, nagu Baxter (Christian Directory IV, lk 262) seda üsna hilisema liberaalse ratsionalismi vaimus esitab, “paljude hüve” (mõnevõrra sunnitud viitega Roomlastele 9:3) peab olema iga inimese isikliku hüve ees esmane. Traditsiooniline ameerikalik vastumeelsus iseenda teenimise suhtes on muude oluliste demokraatlikest tunnetest tulenevate põhjuste kõrval tõenäoliselt ja vähemalt kaudselt selle traditsiooniga seotud. Sellest tuleneb ka endiste puritaanlike rahvaste suhteline immuunsus tsesarismi suhtes ja üldiselt inglisekeelsete inimeste vaba suhtumine oma suurtesse riigimeestesse, mida võib võrrelda paljuga, mida oleme alates 1878. aastast Saksamaal kogenud positiivse ja negatiivse. Ühest küljest on suurem tahtmine anda suurmehele temale õigusega kuuluv osa. Aga teisest küljest keeldutakse tema hüsteerilisest jumaldamisest ja naiivsest ideest, et poliitiline kuulekus võiks olla tingitud kellegi tänulikkusest.”¹⁶

Evangeelsed kristlased hülgavad totalitarismi, mis määrab ära, mis on õige ja mis mitte, mis on progressiivne ja mis mitte, mida me võime mõelda ja mida mitte, mida lubatakse õpetada ja väljendada ning mida mitte. Me mässasime roomakatoliku dogmatismi vastu ja me peame tõusma taas üles igasuguse populistliku dogmatismi vastu.

Meie parimad relvad on meie väärtused, meie piibellik maailmavaade; need on moodsa Euroopa populismi peamised vastased. Rahva tahte omastamise ees me taastame isiklikku vaba juurdlemise ja tsiviilühiskonna juhtiva rolli; erandliku mõtteviisi ees me esitame õiguse eriarvamusele; dogmaatilise populismi monoliitse katekismuse ees me esitame mitmekesisust, millega meie protestantidena oleme harjunud elama; tsesarismi ees me edendame kõigi usklike üldist preesterlust; vastutusvõime puudumise ees me esitame piibelliku käsitust meelevallast, kus esimene on viimane ja on teiste teenija; “meie” ja “teiste” vahetegemise ja “poliitilise huligaansuse” ees me teeme selgeks, et kõik meie seast on ühtemoodi patused inimesed, kes vajavad ühesuguseid armu meetmeid.

---

¹⁵Muidugi ei elanud ta nii kaua, et näha Saksamaa väljapaistvat erandlikkust möödunud sajandil. Ometi on selge, et püüdes rahvast oma populistliku tsesarismiga hõivata pidi Hitler esmalt asendama protestantismi uue religiooniga, mis oli temale enesele suunatud paganlik kultus. Seetõttu oli ta nii innukas taga kiusama igasugust eriarvamust kirikus (meenutagem Dietrich Bonhoefferit). Muidu ei oleks ta kunagi suutnud allutada maad natsismile. Natsism pandi kehtima, kuna enamus Saksa protestante lakkas protesteerimast.

¹⁶WEBER, M. *Protestantlik eetika ja kapitalismi vaim*, Routledge Classics, London 2001, lk 182 (4. peatüki ääremärkus nr 30 – Weberi ääremärkused on tekstist enesest suuremad)

Kõigil neil punktidel on omad poliitilised vastavused: me pakume alternatiivset visiooni ehitamiseks Euroopa Liitu, mis on lugupidavam vähemuste ja dissidentide suhtes, juurdunum vastutusvõimelistesse ja informeeritud kodanikesse kui autokraatlikesse oligarhidesse, lugupidavam eakate suhtes, keskendunum tsiviilühiskonda kui bürokraatiasse, panustavam loomulikesse rahvastesse kui hegemoonsetesse riikidesse ühes nende uue poliitika tegemise viisiga; rajatum dialoogile kui koostöövalikule ühes otsese demokraatia ning kontrolli- ja tasakaaluvahendite sagedasema kasutamise ja nõudmisega juhtide järel, kes on üha enam vastutavad oma valijate ees; kokkuvõtlikult - piibellikum Euroopa, demokraatlikum Euroopa.

Nendel põhjustel teen ma ettepaneku, et meie vastus populismile ei peaks olema taganemine eraklikku usku, arvates, et meie kristlikud väärtused on liiga kõrged, et neid poliitikasse üle kanda. Kui me arvame, et kristlikku moraali on praktiliselt võimatu poliitilisse programmi üle kanda, siis muutume asjakohatuks ja piirame oma soola tõhusust. Ei ole mõistlik vastanduda parempoolsetele populistidele, öeldes neile, et nad võtavad üle kristliku usu ja väärtused, et ainult esitada programmi, mis sisaldab kristlike väärtusi ja strateegiaid, mis sobivad vaid kättesaamatu taevase utopia jaoks. Kui me seda teeme, siis töötame alternatiivse populismi, vasakpoolse versiooni heaks, mis pole demokraatia jaoks vähem ohtlik. Me peame esitama evangeeliumi avalikul areenil ja pakkuma oma sõnumit kui jõulist poliitilise vabaduse vahendit Euroopas, mis loobub kristlikest väärtustest ja langeb uute populismi vormide kätte. Euroopal on hädasti vaja inimesi, kes ei nõustu sellega, et see on selle maailmaosa vältimatu saatus, on vaja inimesi, kes esitavad ühte tervet muutvat alternatiivi. Just seetõttu, et me oleme protestandid, peame me protesteerima ja Euroopa vajab kiiresti inimesi, kes protesteerivad.

Meie evangeelne usk ei ole ainult võimalik vastus Euroopa populismile, vaid see on kõige tõhusam poliitiline alternatiiv sellele. Kui me ei pane seda praktikasse praegu, siis peame hakkama õpetama oma lastele, kuidas totalitarismi tõttu tulevikus põranda all ellu jääda.